

**Методичні рекомендації для вчителів 1-х класів
щодо питань реалізації основних положень
Концепції «Нова українська школа»,
Державного стандарту початкової загальної освіти
та освітньої програми початкової школи
науково-педагогічного проекту «Інтелект України»**

«Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави.

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» (Закон України про освіту від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII).

Мета освіти, визначена Законом України про освіту, знаходить конкретизацію в «Державному стандарті початкової загальної освіти» і є основою формулювання мети й завдань початкової освіти, що визначені як «всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості» (Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти» від 21 лютого 2018 р. № 87).

Мета початкової освіти реалізується за рахунок особистісного, інтегративного, компетентнісного підходів до навчання; в основу компетентнісного підходу покладено такі ключові компетентності: вільне володіння державною мовою, здатність спілкування рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, математичну компетентність, компетентності у галузі природничих наук, інноваційність, екологічну компетентність, інформаційно-комунікаційну компетентність, навчання впродовж життя, культурну компетентність і підприємливість та фінансову грамотність» (Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти» від 21 лютого 2018 р. № 87).

Ключові компетентності — це досвід здобувачів освіти, який формується в різних освітніх середовищах: родині, соціальних ситуаціях, школі — за рахунок реалізації завдань освітніх галузей, що досягається визначеними Державним стандартом предметами базового навчального плану. Основними освітніми галузями, які забезпечують формування компетентностей, визначені наступні: мовно-літературна, математична, природнича, технологічна, інформатична, соціальна і здоров'язбережувальна, громадянська та історична, мистецька, фізкультурна. Метою громадянської та історичної, соціальної та здоров'язбережувальної галузей є формування особистості, яка сприймає, аналізує, критично оцінює, висловлює думки, почуття та ставлення, створює позитивне налаштування до діяльності собі та іншим людям. У виконанні поставлених завдань велику роль відіграють такі заняття, як «Ранкові зустрічі» та «Ранкове коло».

Особливістю проведення заняття «Ранкова зустріч» є визначення ключових понять:

- завдання початкової школи на сучасному етапі;
- «Ранкова зустріч»;
- значення «Ранкової зустрічі»;
- етапи проведення «Ранкової зустрічі»;
- методичні особливості «Ранкової зустрічі».

Окрім визначення ключових понять, необхідно відповісти на запитання: що ж таке «Ранкова зустріч»?

«Ранкова зустріч» — це початок організації навчального дня класу вчителем. Вона посідає важливе місце в повсякденному розкладі діяльності класу. Це запланована, структурована зустріч, де панує атмосфера піклування, відповідальності. «Ранковій зустрічі» присвячується 20—25 хвилин на початку дня з метою створення позитивної атмосфери в класі на весь навчальний день.

Завдання «Ранкових зустрічей»:

- створення спільноти класу;
- створення позитивного настрою в класі;
- формування соціальної та громадянської компетентностей;
- формування успішної, цілісної, усебічно розвиненої особистості.

За рекомендаціями МОН України визначено 4 етапи проведення «Ранкової зустрічі»:

- привітання;
- обмін інформацією (обговорення власного досвіду зі своїми товаришами);
- групова робота;
- щоденні новини.

Відповідно до завдань та рекомендацій МОН України в НПП «Інтелект України» опрацьовано методичні прийоми проведення «Ранкових зустрічей» та форми організації діяльності класу під час проведення таких занять.

Перший етап — **привітання**. Завдання цього етапу полягає в тому, що під час його проведення формується навичка вітатися, зустрічати однолітків, доброзичливо, позитивно налаштовуватися на подальшу навчальну роботу. Слід брати до уваги, що кожна навичка формується впродовж 21 дня, тож формуванню навички вітатися присвячується 21 заняття. Завдяки практичному досвіду дійшли висновку, що зустріч можна проводити не тільки на килимах, тому що, по-перше, кількість дітей у класі не завжди дає можливість розміститися на килимі, по-друге, стан здоров'я деяких дітей не дає можливості цього зробити, по-третє, теми зустрічей вимагають різних форм організації діяльності учнів. Тематика «Ранкових зустрічей» може бути такою: «Що таке щастя?», «Успішна особистість», «Як стати успішною людиною», «Не кажи «не вмію», а кажи «навчуся!», «Діло майстра величає», «Моє ім'я — моя гордість», «Сім'я, родина, рід», «Зробив діло — гуляй сміло» тощо.

Етап привітання розпочинається із «запрошення» на «Ранкову зустріч». «Запрошення» — це уведення дітей у зустріч, їх емоційне налаштування на неї. Це можуть бути такі прийоми: звучання дзвіночків, приємна мелодія, знайома дітям, акорди класичного музичного твору.

Під час привітання слід звернути увагу на необхідність розмістити учнів у класі так, щоб вони кожного дня могли спілкуватися з різними дітками, а не з тими, з ким сидять за партою щодня. Досягається це за допомогою «Чарівної скриньки». Заходячи до класу, кожна дитина витягає зі скриньки фішку (райдуга, квіти, фрукти, смайлики тощо); такі ж фішки розташовано на партах, діти сідають за парти відповідно до фішки; щодня фішки міняються, отже, щодня співрозмовники будуть інші). Привітання здійснюється за допомогою вправи «Хвилька»: учитель своїми долоньками торкається долоньок учнів, які сидять за першою партою, промовляючи: «Доброго ранку, Сергійку! Доброго ранку, Оксанко!»; учні першої парти відповідають учителеві, повертаються до учнів другої парти, торкаючись долоньками долоньок учнів, які сидять за ними, промовляючи вітання.

І так доти, доки хвилька не допливе до останньої пари останнього ряду й повернеться до вчителя: учні, торкаючись долонь учителя, вітаються з ним. Звертаємо увагу на те, щоб діти обов'язково промовляли ім'я однокласника/однокласниці в ласкавій формі, бо ласкава форма привітання дає можливість відчутти дружелюбність, повагу, позитивне ставлення, пробуджує в сердечках теплоту і ніжність, а емоційний стан душі учнів — це те, на що працює вчитель під час «Ранкової зустрічі».

Оголошенням теми та мотиваційним компонентом зустрічі може бути уривок мультфільму, кінофільму, епізод притчі або пісня, яка за змістом відповідає темі зустрічі. Після перегляду, прослуховування проводиться коротка бесіда: «А ви хочете бути щасливими?», «Як ви вважаєте, щастя можна десь узяти?» тощо.

На етапі **«Обмін інформацією»** змістовним наповненням може бути також мультфільм, кінофільм (уривки, епізоди), у яких ідеться про предмет теми. Після перегляду проводиться бесіда-обговорення. Темою можуть бути матеріали з реального життя, приклади творів усної народної творчості, висловлювання видатних людей. Учитель обов'язково організовує бесіду на основі життєвого досвіду учнів, їхніх оцінних суджень, їхньої аргументації. Моменти обговорення обов'язково вербально оцінюються вчителем та учнями (оплески, подяка, згода). Підтвердженням матеріалу теми, висловлювань дітей можуть служити світлини, малюнки учнів, добірка репродукцій картин, предмети, плакати, виготовлені під час групової діяльності учнів. Закінчується етап **«Обмін інформацією»** утворенням «кола друзів»: три кола за рядами парт, єдине коло за першим та третім рядом парт, «хвиля друзів» — діти, сидячи за партами, беруться за рученята в парі через ряд з учнями іншої парти, утворюючи «хвильки дружби», або вправою «Підківка» (діти разом з учителем утворюють півколо, починаючи з перших парт).

Етап **«Групова робота»** — це розучування пісні, танцю, фізхвилинки. На екрані подаються відеоматеріали, які допомагають вивчити слова, запам'ятати рухи виконуваної вправи. Відеоматеріали — це робота учнів школи (хор, хореографічний ансамбль, вокальні ансамблі тощо).

Етап **«Щоденні новини»** — це підготовлений «Вісник», невеличкі повідомлення учнів, відеопрезентації.

Етап **підсумку-рефлексії** — це коротка бесіда-аналіз того, про що дізнались, що відчували, який створили настрій. Висловлювання дітей повинні бути лаконічні. Учитель скеровує діяльність учнів так, щоб цей момент не зіпсував позитивно-емоційного настрою. Наприкінці рефлексії звучить музика. Це можуть бути уривки класичної, сучасної, народної музики з відеорядом. Учитель запрошує дітей сісти комфортно, прослухати музику, помріяти, осмислити те, про що йшла мова.

«...Введення в навчальний день ранкових зустрічей (як особливої форми роботи, що визначає тематику дня, мотивує на діяльність, забезпечує позитивну атмосферу в учнівському колективі) вносить у розклад уроків певні особливості. Оскільки ранкові зустрічі входять у часові межі уроку інтегрованого курсу «Я пізнаю світ», то цей урок щодня в розкладі є першим...» (додаток до листа МОН України від 23 серпня 2017 р. № 1/9-450 «Щодо методичних рекомендацій для експериментальних загальноосвітніх навчальних закладів»).

Настрій, враження, отримані під час «Ранкової зустрічі», зберігаються впродовж навчального дня. Знання, здобуті на основі естетичного сприйняття, залишаються на все життя. Навички, які формуються, стають поведінковою основою, запорукою успішного спілкування та діяльності в конкретних життєвих ситуаціях.

Завданням **мовно-літературної галузі** є формування комунікативних компетентностей. Відповідно до Державного стандарту початкової освіти в НПП «Інтелект України» визнано, що формування в учнів системи **ключових компетентностей**: громадянської, соціальної, культурної, комунікативної, **загальнопредметних**: мовленнєвої, мовної, читацької, і **предметних** в їх органічній єдності визначають цінності, ставлення, знання, уміння, досвід діяльності (освітня програма початкової школи НПП «Інтелект України»). Відповідно до окреслених завдань виокремлено такі змістові лінії: «Взаємодію усно», «Читаю», «Взаємодію письмово», «Досліджую мовні та мовленнєві явища», «Досліджую медіа».

Змістові лінії реалізуються через навчальний предмет «Українська мова» (6 год/тиждень) та інтегрований курс «Я пізнаю світ» (1 год/тиждень). На уроках мови і курсу «Я пізнаю світ» реалізуються інтерактивні освітні технології, технології критичного мислення, STEM-освіти, раціонального читання, повного засвоєння початкових одиниць та збагачення освітнього процесу.

У 1-му класі завдання галузі реалізуються предметом «Українська мова. Навчання грамоти» (навчання грамоти відбувається в 3 етапи).

Навчання мови, формування комунікативних компетентностей здійснюється від народження дитини, формується впродовж усього життя, а розпочинається з 1-го класу навчання в школі. Першим етапом вивчення української мови на початку шкільного життя є курс навчання грамоти, який ділиться на 3 періоди, або, інакше кажучи, на три взаємопов'язані етапи.

Перший етап (перші 5 тижнів) — навчання грамоти з використанням аналітико-синтетичного, алгоритмічного методу та методу цілих слів.

Метод цілих слів — це навчання читання цілими словами (вересень + один тиждень жовтня).

Логіка навчання в перші дні полягає в тому, що діти вчаться ідентифікувати звуки й відповідні їм букви, читати цілими словами, упізнавати й читати знайомі слова, опановують прийом стеження під аудіосупровід (читання тексту разом з диктором, «саджаючи» слова «у човники»). Велике значення має в ці дні розвиток в учнів навичок усного мовлення й аудіювання. Конструювання уроків на I етапі здійснюється на основі пісеньки «Алфавіт».

I–III тиждень — проводимо уроки 4 рази (дні) по 3 уроки; II–IV тиждень — 4 рази (дні) по 4 уроки (3 год на день); визначаємо, що вивчається по 7 літер, на останньому тижні — 5 літер.

Другий етап — період навчання грамоти з використанням генетичного методу до кінця I семестру. Навчання грамоти на другому етапі передбачає продовження роботи зі співвіднесення звуків і букв, формування первинних умінь і навичок читати цілими словами на основі генетичного способу (схожості елементів букв), розвиток усного мовлення учнів. Слід виділити добір текстів для читання (українські народні казки, що відомі з раннього дитинства, тексти про Україну, її державні символи, про український народ), що допомагає розпочати роботу з формування соціокультурної компетентності.

Третій етап — (II семестр) — навчання грамоти на основі алфавітного методу та методу цілих слів; повторення матеріалу (алфавіту) відбувається під час поступового руху за алфавітом, тексти дібрані за тематично-монографічним принципом і передбачають ознайомлення учнів з творчістю видатних казкарів світу.

Якщо розглядати особливості I етапу, то слід звернути увагу на те, що тема I тижня — «Здрастуй, школо!». Під час занять першого тижня діти вивчають правила учнів, ознайомлюються зі школою, дізнаються, з якою метою ходять до школи, привчаються виконувати завдання вчителя, правила гігієни та інше (уроки української мови та курсу «Я пізнаю світ»).

Загальною особливістю всіх предметів є використання ІКТ, а також технологічність навчання. Технологічність забезпечується:

1) наявністю робочих зошитів з друкованою основою; за Державним стандартом здійснюється інтегративний підхід завдяки навчальному курсу «Я пізнаю світ»;

2) наявністю плакатів, ілюстрацій, малюнків, схем та матеріалів ІКТ (на дисках);

3) структурованістю матеріалів відповідно до змісту навчання (за Державним стандартом створено модельні програми на тиждень).

Якщо розглядати робочий зошит з друкованою основою, то слід зазначити, що завдання структуровані, вони є стислим конспектом уроку.

На 1-х етапах учитель може не встигати виконувати змістові завдання, тому що відбувається процес адаптації учнів та й учителя також. Але за 2 місяці всі завдання вчитель буде реалізовувати в повному обсязі.

Метою **математичної освіти** в проекті є формування в учнів математичної компетентості як єдності взаємопов'язаних компонентів (знань, умінь, навичок, цінностей і ставлень), наскрізних умінь, математичних здібностей, логічного мислення, креативності, здатності використовувати здобуті знання в повсякденному житті. Загальними результатами математичної освітньої галузі в проекті є здатність учнів досліджувати, моделювати, критично оцінювати дані, застосовувати досвід діяльності.

Відповідно до вказаних завдань визначено провідні змістові лінії: «Математика навколо мене», «Вивчаю математичні процеси та явища», «Критично оцінюю дані та власну математичну діяльність», «Досліджую навколишній світ засобами математики». Змістові лінії реалізуються через навчальний предмет «Математика» (3 год/тиждень) та інтегрований курс «Я пізнаю світ» (1 год/тиждень). На уроках математики та курсу «Я пізнаю світ» реалізуються інтерактивні технології, технології критичного мислення, STEM-освіти, раціонального читання, повного засвоєння навчальних одиниць, збагачення освітнього процесу.

Вивчення математики в проекті «Інтелект України» забезпечує оволодіння учнями системою математичних знань, умінь, навичок, необхідних у повсякденному житті, достатніх для успішного оволодіння іншими предметами основної школи (алгебра, геометрія, фізика, хімія, біологія) і передбачає наступність, попередження неуспішності — пропедевтику алгебраїчних та геометричних знань, пропедевтику неуспішності з поданих предметів.

На уроках математики ми формуємо уявлення про число, величину, навички обчислення, натуральні числа; наочно-чуттєві уявлення про геометричні фігури, графічні навички; формуємо вміння відбирати інформацію (процеси сприйняття), обробляти інформацію (відтворення інформації), способи діяльності, розвиваємо мислення, пам'ять, уяву, увагу, вміння вибудовувати логічні зв'язки.

Основний метод — проблемний, діяльнісний (ґрунтується на фактично-перетворювальних діях).

Тож урок математики — це структурована модель, яка має свої етапи та завдання, де учні мислять, порівнюють, розв'язують та досліджують проблеми, вибудовують логічні зв'язки, формують просторову уяву.

Уже з 1—2-го заняття вводяться логічні задачі. Робота над логічною задачею організовується в 3 етапи:

- ознайомлення з умовою;
- відповіді учнів;
- перевірка відповіді (звіряємо в класі);
- практичний аналіз.

Наприклад, задача про гусей (день 2, завдання 11). Читається умова задачі. Діти відразу дають відповіді. Відповіді різні. Необхідно встановити істинну відповідь. Для цього слід здійснити практичну перевірку. Робота в зошиті: вибери малюнок, схему, намалюй схему.

У кожному занятті є завдання на розвиток просторової уяви, як і логічні задачі, ці завдання постійно ускладнюються. Виконуються вони на основі практичних дій (накладання трикутників, зірочок, «скла»).

Обов'язковою умовою заняття є використання ІКТ, тестових завдань, інтеграція з читанням.

Математики немає без задач. Задачі в проектній математиці вивчаються за принципом «Типи задач». Так звані «Чотири на чотири» (чотири етапи по чотири уроки):

1-й етап — структура задачі: умова, запитання, числові дані;

2-й етап — виконай за зразком: за малюнком склади задачу; підбери запитання, виконай тестові завдання А, Б, В (4 заняття).

3-й етап — відновлення деформованої умови задачі (це перший крок до самостійної роботи «склади умову задачі»). Розв'яжи за зразком (4 заняття).

4-й етап — самостійно склади задачу, самостійно розв'яжи, запиши. Вершиною роботи є складання алгебраїчної задачі цього типу.

У 1-му класі вивчаємо 6 типів задач: на знаходження суми; різниці; різницеве порівняння; знаходження невідомого доданку; на збільшення; на зменшення.

Обчислювальні навички. Натуральний ряд чисел. Розпочинаємо з поняття лічба, способи лічби. Цифра і число (написання цифр); послідовність чисел, порівняння чисел. (Презентація чисел через ІКТ). Подаються арифметичні дії. Будиночок чисел. Знак +. Доданки. Сума.

Починаючи з жовтня — таблиця, невідомі доданки. Віднімання. Знак —. Компоненти дії віднімання. Таблиця віднімання. Склад числа.

Дітям дуже подобається конкурсні завдання «Великі перегони».

На уроках логічне мислення розвивається не лише за допомогою логічних задач. Передбачено багато вправ на розвиток логічного мислення.

Наприклад, коректурні вправи (проби): полічи всі цифри, які не позначають число 5, одночасно закресливши їх (практично).

Наприклад: запиши стільки цифр, скільки їх є в попередньому завданні.

Пропедевтика алгебраїчних та геометричних знань. Алгебра: «числа полюбляють ходити на маскарад» (вправа «Маски»).

Геометричний матеріал. Подача геометричних фігур: поняття (на основі практично-перетворювальних дій (матеріальне або матеріалізоване: конверти з геометричним матеріалом, додатковий розрізний матеріал); 2—3—4 класи — властивості геометричних фігур (площа, периметр).

Отже, математика впроекті — це уроки пошуку, розв'язання проблем.

Урок: тема, актуалізація, проблема, закріплення (повторення «дальнє», «середнє», «ближнє»; це практичні дії, це уроки, на яких «я дію, я розумію, я аналізую, синтезую, застосовую»).

Освітня програма природничої освітньої галузі розроблена в НПП «Інтелект України» відповідно до Державного стандарту початкової освіти, і в основу її покладено спірально-концентричний принцип, який забезпечує неперервне розширення змісту природничо-соціальної освіти, поглиблення знань та повторне вивчення певних тем, готує учнів до цілісного сприйняття навколишнього світу, бо природа, суспільство виступають як цілісний системний об'єкт.

Головною метою програми є формування знань про природу і людину, опанування основних методів пізнання світу та застосування здобутих знань для вирішення практичних життєвих ситуацій, а також розвиток учня через використання моделі проблематизації, через збагачення, поглиблення компетентнісного, інтегративного, діяльнісного, особистісно орієнтованого підходів, активних, пошукових і творчих методів; здійснення пропедевтики навчання на наступних освітніх рівнях.

До загальних результатів мети програми віднесено здатність випускника/випускниці початкової школи відкривати світ природи, набувати досвіду її дослідження, шукати відповіді на запитання, спостерігати, експериментувати й моделювати, виявляти допитливість і отримувати радість від пізнання природи; опрацьовувати та систематизувати інформацію природничого змісту, що отримана з доступних джерел, і подавати її в різних формах; усвідомлювати розмаїття природи, взаємозв'язки її об'єктів та явищ, пояснювати роль природничих наук і техніки в житті людини, значення

відповідальної діяльності в природі; критично оцінювати факти, поєднувати новий досвід з набутим раніше й творчо його використовувати для розв'язання проблем природничого характеру.

Згідно з метою і завданнями **природничої освітньої галузі** визначено такі змістові лінії: «Я — дослідник», «Я у світі», «Я — винахідник».

Змістові лінії «Я — дослідник», «Я — винахідник» спрямовуються на реалізацію завдань STEM-освіти.

Змістові лінії реалізуються в повному обсязі через інтегрований навчальний предмет «Я пізнаю світ», у якому на природничу освітню галузь у 1 класі відводиться 2 год/тиждень (згідно з освітньою програмою початкової школи науково-педагогічного проекту «Інтелект України»).

З перших занять у школі реалізуються в змісті курсу «Я пізнаю світ» завдання змістової лінії «Я у світі». Відповідно до теми тижня розглядаються питання соціальної адаптації дитини в умовах школи. Учень/учениця ознайомлюється з умовами перебування в школі, здійснює спостереження за навколишнім світом, установлюючи найпростіші взаємозв'язки в неживій та живій природі. Реалізація відбувається в ході бесід, ігор, спостережень, сприйняття матеріалів медіа. Спостереження здійснюються на ранкових зустрічах, протягом уроку, на динамічних перервах.

У дітей формуються навички спостережень, уміння аналізувати, виділяти та групувати предмети навколишнього світу.

Упродовж другої половини вересня реалізуються завдання змістових ліній природничої освітньої галузі: спостереження за живою та неживою природою, виокремлення об'єктів живої та неживої природи, групування об'єктів природи на дитячому майданчику, дорогою до школи, на шкільному подвір'ї. У цей період учень/учениця вчиться ставити запитання, формулювати відповідь, висловлювати власну думку, давати оцінні судження.

З метою формування мотиваційного компоненту учіння та інтересу дитини введено сучасних героїв, які ставлять ключові запитання або проблеми, які учні 1-го класу повинні розв'язати, дослідити, дати відповіді. Це Центаврик і його помічник Адаптер. Крім цих героїв, допомагають дітям навчатись, вирішувати завдання мешканці Квіткового містечка. Розпочинається знайомство з Центавриком зі статті «Пригоди Центаврика», а перше заняття проходить під гаслом «Пропоную познайомитися». Розпочинається вивчення соціальних питань з тем «Про себе самого»: «мое ім'я → кожна людина неповторна → моя сім'я → моя родина → мій рід → мій народ → моя країна → Україна — європейська держава → Європа як материк → планета Земля». Поступово подаються географічні знання, знання з галузі біології, анатомії та інші.

Система технічних вправ, наукові тексти дають змогу сформуванню наукові цілісні уявлення про світ природи і людей. Наукові статті (сприйняття супроводжується аудіо- та відеоматеріалами) дають можливість виділити проблемні питання. Відповідно до таксономії Блума текст сприймається на рівні розуміння: сприйняття → питання, ключові слова → знання → застосування. Застосування здійснюється за допомогою тестових завдань, «цікавинок від Еврики», схематичних малюнків, структурних таблиць, досліджень. Розуміння матеріалу наукових текстів досягається формуванням лексичного значення термінів (тлумачний словничок — аудіо, відео, текстовий). Розвиток навички швидкого, вдумливого читання здійснюється за допомогою вправ «Повітряні кульки» (на матеріалі наукових термінів); вправи «Сорока й черепаха» → уведення дитини в зміст наукового тексту; вправи «Фотоапарат», «Презентація Мудрої Сови» дають можливість збагачення лексичного запасу учня/учениці та подають необхідні наукові знання, а практичні роботи та дослідження — це практичне втілення здобутих теоретичних знань. Від поняття «сім'я» рухаємося до поняття «рід», від «роду» (герб роду) до поняття «народ», «країна», «символи» (народні, державні). Ребуси, кросворди розвивають кмітливість, дають можливість застосування знань на практиці. Карти знань допомагають дитині повторити, закріпити знання, а інтелект-карти — узагальнити матеріал та відтворити його за принципом «дальнього — середнього — ближнього повторення»; «Зоряні перегони» — найулюбленіша вправа — також дають можливість на репродуктивному рівні відтворити наукову інформацію.

З 1-го класу розпочинається серйозна робота з формування географічних, біологічних, фізичних знань як пропедевтика неспішності в основній і старшій школі: це робота з географічними картами (у тому числі з контурними), це робота з уведення дитини у світ наукових знань через діяльнісний метод (намалюй, сконструюй, досліди, зроби висновок, обґрунтуй його, використовуючи власний досвід).

Серед особливостей занять «Я пізнаю світ» виділяються уроки-досліди (практичні та демонстраційні).

Заняття містять низку цікавих технічних вправ.

Вправа «Повітряні кульки» — це робота з науковими термінами. Опрацьовуючи цю вправу, учитель обов'язково повинен звернути увагу на повторення термінів з пам'яті, на пояснення, тлумачення їх значення, наведення прикладів речень, аргументацій з поданими термінами.

Вправа «Фотоапарат» містить наукову інформацію, яку учні 3—4 класу вже повинні не усно відтворити з пам'яті, а за технологією повного засвоєння знань Гальперіна-Талізної записати в робочому зошиті, і, застосувавши 4-разове повторення, використати подану інформацію в інших вправах: у тестах, у таблицях, структурних таблицях та інше.

Тестові «Завдання Питайлика» дають можливість аналізувати — синтезувати та вибрати потрібне для правильного виконання.

Презентація «Мудрої Сови»: навчальні одиниці засвоюються на основі 4-разового повторення, а потім застосовуються в завданнях Знайка, Розумниці. Наприклад, вправа Знайка «Устав пропущені слова й словосполучення. Прочитай і перекажи утворений текст».

«Зоряні перегони» забезпечують дальнє — середнє — ближнє повторення.

Заняття курсу «Я пізнаю світ» (природнича освітня галузь) характеризуються позитивним змістом спілкування вчителя з учнями; мають ціннісне насичення: найцінніше — це дитина, її праця, її здоров'я, її думка; неправильних думок і відповідей немає, є цінні думки, а істинна відповідь встановлюється впродовж дослідження проблеми; урок має емоційні характеристики; на уроці здійснюються, реалізуються здоров'язбережувальні технології (естетичні фізхвилинки, хвилинки релаксації). Підбивається науково-ціннісний, естетичний підсумок уроку: які проблеми досліджували, які особистісні завдання виконували, які цікаві моменти запам'яталися; пісня в кінці уроку — це запорука мотивації до подальшої праці учня/учениці впродовж навчального дня.

Інтегрований курс «Я пізнаю світ» також спрямований на реалізацію завдань соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі та передбачає формування конкретних здоров'язбережувальних навичок і вмінь, поведінкових дій, ціннісного ставлення до життя й здоров'я власного та інших людей; формування мотивації здорового й безпечного способу життя. Завдання галузі реалізуються через комплекс спеціальних вправ: пальчикова гімнастика, вправи для збереження зору, хвилинки релаксації, музичні рухливі хвилинки. Навчально-пізнавальна діяльність учнів організовується за допомогою інтерактивних форм і прийомів: робота в парах, групах, «мозковий штурм» тощо. Протягом такої діяльності розглядаються питання соціального, морально-етичного спрямування.

Зміст інтегрованого курсу «Я пізнаю світ» містить питання технологічної освітньої галузі. Вони реалізуються на основі предметно-перетворювальних дій учнів та розраховані на розвиток дрібної моторики, координації рухів, формування пізнавальних процесів, прийомів роботи з ручними інструментами.

Учні з допомогою дорослих виконують технологічні операції; здійснюють операції відривної аплікації; штрихують за вказаним алгоритмом; створюють аплікацію, малюнок; викладають предмети, літери, використовуючи різні та допоміжні матеріали; формують сюжетні історії про літери (пластиліном, фарбами, крейдою тощо) та інше.

Види діяльності технологічного спрямування використовуються на заняттях курсу «Я пізнаю світ» та мають практичну зорієнтованість.

«Необхідною умовою реалізації завдань освітньої галузі «Мистецька» є дотримання інтегративного підходу через узгодження програмового змісту предметів мистецької освітньої галузі зі змістом інших освітніх галузей (наприклад, сприймання музичного твору, мультфільму тощо на заняттях з вивчення мови)» (додаток до листа МОН України від 23 серпня 2017 р. № 1/9–450 «Щодо методичних рекомендацій для експериментальних загальноосвітніх навчальних закладів»).

Завдання освітньої галузі «Фізкультурна» реалізуються через уроки фізичної культури та інтегрований курс «Я пізнаю світ». Фізхвилинки та рухливі музичні хвилинки є невід’ємною складовою й інших предметів освітніх галузей.

Питання оцінювання навчальних досягнень учнів 1 класів здійснюється відповідно до «Орієнтовних вимог до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи» (наказ МОН України № 1009 від 19 серпня 2016 р. та лист МОН України від 23 серпня 2017 р. № 1/9–450 «Щодо методичних рекомендацій для експериментальних загальноосвітніх навчальних закладів»).

Фактичне виконання навчальної програми фіксується в Класному журналі відповідно до Інструкції щодо заповнення Класного журналу для 1–4 класів загальноосвітніх навчальних закладів, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 08 квітня 2015 № 412, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 27 квітня 2015 р. за № 472/26917, та з урахуванням методичних рекомендацій щодо заповнення Класного журналу для 1–4 класів загальноосвітніх навчальних закладів (лист Міністерства освіти і науки України від 21 вересня 2015 р. № 2/2–14–1907–15 «Методичні рекомендації щодо заповнення Класного журналу для 1–4 класів загальноосвітніх навчальних закладів»).

На основі програми вчитель складає календарно-тематичне планування в довільній, зручній для використання формі, з урахуванням можливостей учнів класу.

Календарно-тематичне планування складається на семестр, погоджується на засіданні методичного об’єднання вчителів початкових класів школи, затверджується директором і служить документом, який забезпечує умови для виконання навчальної програми. Протягом семестру, з урахуванням рівня опанування учнями програмового матеріалу, інших обставин, які організаційно впливають на освітній процес, учитель може вносити корективи до календарно-тематичного плану.

У Класному журналі українська мова фіксується і як окремий навчальний предмет, на який виділяються сторінки «Українська мова», і як частина інтегрованого курсу, на яку також виділяються окремі сторінки «Українська мова» в інтегрованому курсі (мовно-літературна галузь).

У першому класі ми маємо формувати в дітей інтерес до дитячої книжки та початкові вміння самостійно з нею працювати, тож рекомендується відводити до 20 хвилин навчального часу (1 раз на 2 тижні) на роботу з дитячою книжкою. Учитель може відводити на цю роботу і ціле заняття, якщо учні класу мають достатній рівень навички читання.

Особливо важливою є робота над розвитком мовленнєвої діяльності учнів. Рекомендується проводити в першому класі як фрагмент (15–20 хвилин не рідше, ніж 1 раз на 2 тижні) заняття з розвитку мовлення.

Науково-методичний відділ
НПП «Інтелект України»

Л. М. Булахова